

YER ELMLƏRİ VƏ COĞRAFIYA

EARTH SCIENCES AND GEOGRAPHY

DOI: <http://www.doi.org/10.36719/2707-1146/22/95-99>

Elvin Elçin oğlu Mirzəyev
Bakı Dövlət Universiteti
magistrant
elvin.mirzayev.1999@gmail.com

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ VƏ QLOBALLAŞMA ŞƏRAİTİNDƏ TÜRK DÖVLƏTLƏRİNİN ENERJİ EHTİYATLARININ ƏHƏMİYYƏTİ

Xülasə

Təqdim olunan məqalə işi qloballaşma dövründə enerji resurslarının həcmi və Türk dövlətlərinin enerji ehtiyatlarının vəziyyətini təsvir etmişdir. Məqalə işində Azərbaycanın enerji ehtiyatları ardıcıl və düzgün şəkildə təhlil edilmiş, bu sahədə nəzəri və praktiki məsələlər nəzərə alınmaqla araşdırılmışdır. Həmçinin enerji ehtiyatlarının iqtisadi inkişaf üçün mahiyyəti aydın şəkildə şərh edilmişdir. Tədqiqatın məqsədi enerji ehtiyatlarının səmərəliliyini müəyyən etmək, qloballaşma şəraitində enerji ehtiyatlarını öyrənmək və makroiqtisadi məqsədlərə çatmaqda enerji resurslarının təsir gücündən istifadənin əsas yollarını göstərməkdən ibarətdir.

Açar sözlər: dövlət, enerji, ehtiyat, iqtisadiyyat, resurslar

Elvin Elçin Mirzəyev

The importance of energy reserves of the Azerbaijan Republic and the turkish states in the condition of globalization

Abstract

The presented article describes the volume of energy resources and the state of energy reserves of the Turkish states in the era of globalization. In the article, the energy reserves of Azerbaijan were consistently and correctly analyzed, and were examined taking into account theoretical and practical issues in this field. Also, the importance of energy reserves for economic development was clearly explained. has been done. The purpose of the study is to determine the efficiency of energy resources, to study energy resources in the context of globalization, and to show the main ways of using the power of energy resources to achieve macroeconomic goals.

Keywords: state, energy, spare, economics, resources

Giriş

Enerji balansı müəyyən dövr ərzində ölkənin ərazisinə daxil olan, çıxan və istifadə olunan bütün enerji məhsulları üzrə məlumatların toplanması və əlaqələndirilməsi üçün uçot göstəriciləri sistemini əhatə edir. Xəzər bölgəsində yerləşən türk respublikaları tarix boyu öz əhəmiyyətini qoruyub saxlamışlar. Bir sıra səbəblərə görə onlar hələ də əhəmiyyətli bölgələr hesab olunur. Hal-hazırda dünya zəngin neft və təbii qaz ehtiyatları səbəbindən gündəmdədir və illərdir sabit deyil. Alternativ karbohidrogen ehtiyatlarının axtarışı müasir dünyada artan əhalini təmin etmək və beləliklə, artan enerji ehtiyaclarını ödəməkdir. Bu vəziyyətdə Xəzər bölgəsi ölkələri, Qərbi enerji və global enerji şirkətlərinin zəngin enerji qaynaqlarına diqqət çəkən ölkələrə çevrildi.

2020-ci ildə ölkədə ümumi istehsal həcmi 68,8 milyon neft ekvivalenti tonu olan enerji məhsullarının 87,8 faizini ilkin enerji məhsulları, 8,6 faizini neft məhsulları, 3,6 faizini istilik və elektrik enerjisi təşkil etmişdir. Bütün ilkin enerji məhsullarının 58,8 faizini xam neft (qaz kondensatı da daxil olmaqla), 40,9 faizini təbii qaz, 0,3 faizini isə bərpa olunan enerji mənbələri üzrə istehsal olunmuş enerji məhsulları təşkil etmişdir. Azərbaycan xam neft, təbii qaz və neft məhsulları ixrac edən ölkədir. 2020-ci ildə ölkədə ixracın

həcmi 43,5 milyon neft ekvivalenti tonu təşkil etmiş, bunun 67,1 faizi xam neftin, 29,7 faizi təbii qazın, 3,0 faizi neft məhsullarının, 0,2 faizi isə elektrik enerjisinin payına düşmüşdür (Şəkəraliyev, 2009). 2019-cu il ilə müqayisədə ümumi enerji təchizatı 2,5 faiz azalaraq 16,6 milyon neft ekvivalenti tonu təşkil etmişdir. Ümumi enerji təchizatının 21,2 faizini transformasiya sektorunun prosesləri, 5,2 faizini itkilər, 5,6 faizini energetika sektorunun daxili istehlakı, 68,0 faizini son istehlak və s. təşkil etmişdir. Enerji məqsədli son istehlakın 43,3 faizi ev təsərrüfatlarının, 20,2 faizi sənaye və tikintinin, 23,2 faizi nəqliyyatın, 13,3 faizi isə iqtisadiyyatın digər sahələrinin payına düşmüşdür.

Xəzər hövzəsində yerləşən Türk Respublikaları tarix boyunca əhəmiyyətini qorudu və müxtəlif səbəblərdən hələ də əhəmiyyətli bölgələr hesab olunurlar. Hər zaman strateji əhəmiyyətə malik olan bu bölgə, bəzən hərbi və ticari baxımdan ön plana çıxır. Hal-hazırda zəngin neft və təbii qaz ehtiyatları sayəsində bu bölgə uzun illərdir ki, öz aktuallığını qoruyur. 1991-ci ildə müstəqillik əldə etdikdən sonra, Azərbaycan və Qazaxıstan dövlətləri zəngin neft potensialının istismarına başladılar. Türkmənistan və Özbəkistan təbii qaz iqtisadiyyatında dəyişikliklər etmək və keçiddə yaşanan çətinlikləri azaltmaq üçün lazım olan resursları bir an əvvəl istifadə etmək istəyirlər. Türk Respublikaları iqtisadiyyatının inkişafında enerji qaynaqlarının əhəmiyyəti, xalqların rifahının yüksəlişi və müstəqilliklərinin qorunmasında enerji ehtiyatlarının önəmi vurğulanmaqdadır. Enerjiyə gəldikdə, dünya dövlətlərindən gətirilən neft və təbii qaz 1990-cı illərə qədər, əsasən, Yaxın Şərqdən idxal edilib. Yaxın Şərqin Mərkəzi Asiya və Qafqaza marağının dəyişməsi və son illərdə bu bölgələrin yüksəlməsi dünya ictimaiyyətinin gündəmində iki tarixi hadisənin –birincisi, SSRİ-nin dağılması, ikincisi isə 11 sentyabr 2001-ci ildə Birləşmiş Ştatlara qarşı olan terror hücumlarının nəticəsi ilə əlaqədardır. Sovet İttifaqının dağılması regionla bağlı məlumatların geniş yayılması, azad hərəkətin və suverenliyin bölgənin resursları üzərində qurulmasının əsasını yaratmışdır. 11 sentyabr hadisəsi enerji ötürücüsünün təhlükəsizliyi məsələsinə toxundu və daha çox Yaxın Şərq alternativ enerji mənbəyinə gətirib çıxaran beynəlxalq maraq və investisiya mənbəyinə çevrildi. Alternativ karbohidrogen ehtiyatlarının axtarışı bu gün dünyada artan əhalini qarşılamaq və dolayısı ilə artan enerji ehtiyaclarını qarşılamaqdır. Bu halda Xəzər regionu ölkələri Qərb enerji və global enerji şirkətlərinin zəngin enerji ehtiyatları ilə əlaqədar diqqəti cəlb edən ölkələrə çevrilmişlər. Güclü dövlətlər və beynəlxalq şirkətlər, enerji resurslarına çatmaq və bölgədə aktiv olmaq üçün lazım olan boru kəmərlərində söz sahibi olmaq üçün böyük bir rəqabətə girdi. Dünya Enerji Şurasının qiymətləndirmələrinə əsasən, növbəti 40-60 il ərzində neftlə təmin olunma təhlükəsi neft bazarında rəqabətə və enerji ehtiyatına nail olmaq üçün səyləri artırdı. Bundan əlavə, XXI əsrin ikinci rübündə neft ehtiyatlarının azalacağını proqnozlaşdırmaq səyləri ölkələri neftlə əvəz olunmuş enerjiyə çevirmək üçün səy göstərildi. Son iyirmi beş ildən otuz ilədək bu səylər enerji resurslarında təbii qaz payının artırılmasında rol oynamışdır. 2010-cu ildə təbii qazın dünya əsas enerji tələbatına olan töhfəsi 25%-ə çatmışdır. Xəzər hövzəsində Türk dövlətlərinin enerji ehtiyatları ilə bağlı müzakirələr davam edir. Müxtəlif mənbələrdəki fərqli dəyərlərlə qarşılaşa bilərik. Fərqli dəyərlərə əlavə olaraq, bəzi tədqiqatçılar regionun enerji potensialının şişirdilmiş olduğunu bildirirlər. Ancaq unudulmamalıdır ki, enerji ehtiyatları bölgədəki kəşfiyyat işlərinin davamı ilə daim dəyişəcəkdir. Bölgədə enerji ehtiyatlarının ehtiyat miqdarı müxtəlif dərəcələrdə irəli sürülmüş bir neçə səbəb var. Yəni, ehtiyatları yüksək və ya aşağı səviyyədə göstərmək üçün fərqli gözləntilərlə oyunçuların səyləri hər bölmə tərəfindən bilinir. Məsələn, xarici investor şirkətlərini öz ölkələrinə cəlb etmək istəyən və ya imzalanacaq müqavilələrdə daha yaxşı şərtlər göstərmək istəyən istehsalçı ölkələr öz ehtiyatlarından daha yüksək olan sahələrdə ehtiyatları göstərə bilərlər. Bu vəziyyətin əksinə, investor şirkətləri həm də bu müqavilələrdən əldə ediləcək mənfəəti maksimum dərəcədə artırmaq üçün ehtiyatları azaltmaq və investisiya tələblərini yüksək səviyyədə artırmağa çalışırlar.

Cədvəl 1.

Enerji səmərəliliyi göstəriciləri (www.stat.gov.az)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1 kq istehsal olunan enerji məhsulunun ÜDM-də dəyəri (1 manat/kq neft ekvivalenti)	1.9	1.9	1.9	1.9	1.8	1.8
Yanacaq və enerji xərci-	5.8	4.5	4.8	4.4	3.7	3.6

rinin ümumi istehsal xərclərində xüsusi çəkisi, faizlə						
Elektrik enerjisinin xərlərinin ümumi istehsal xərclərində xüsusi çəkisi, faizlə	1.2	0.9	1.0	1.1	1.0	0.9
Özünü təmin etmə, faizlə	392.3	389.6	368.8	373.7	362.2	364
Bərpa olunan enerji mənbələrindən alınan elektrik enerjisinin ümumi elektrik enerjisi istehsalında xüsusi çəkisi, faizlə	7.4	8.8	8.1	8.1	7.3	5.5
Bərpa olunan mənbələrdən enerji təchizatının ümumi enerji təchizatında payı, faizlə	1.9	1.8	1.7	1.8	1.6	1.3
Elektrik və istilik enerjisinin istehsalı zamanı yanacaqın istifadə səmərəliliyi, faizlə	37.3	38.3	36.9	39.4	41.6	42.3

Hal-hazırda enerji təhlükəsizliyi məsələsi dünyanın gündəmində çox ciddi yer tutur. Bu mənada, Azərbaycan həm enerji resurslarına malik olub enerji istehsal edən, həm də enerji ixracatçısı və tranzit ölkə kimi Avropanın iqtisadiyyat arenasında mühüm yer tutur. Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyev 2018-ci il mayın 29-da Səngəçal terminalında Cənubi Qaz Dəhlizinin açılış mərasimində bu dəhlizin dünyanın enerji təhlükəsizliyinə verəcəyi töhfə ilə bağlı demişdir: “Cənubi Qaz Dəhlizi enerji resurslarının şaxələndirilməsi işində çox önəmli layihədir. Bu layihədə biz həmin mənbələrin, həm marşrutların şaxələndirilməsini görürük. Çünki bu təqdirdə biz tam mənada enerji resurslarının şaxələndirilməsi haqqında danışa bilərik. Sadəcə olaraq yeni marşrutların açılması və eyni mənbədən qidalanması tam mənada enerji şaxələndirilməsi məsələsi deyil. Biz sözün əsl mənasında enerji şaxələndirilməsi layihəsini icra edirik. Azərbaycan qazı yeni mənbədir və Cənubi Qaz Dəhlizi yeni enerji deməkdir. Avropanın enerji xəritəsini yenidən tərtib edən layihədir (12). Layihənin gücləndirilməsində beynəlxalq əməkdaşlıq önəmli rol oynayır, dünya səviyyəli bu nəhəng layihənin icrasına 40 milyard dollardan çox sərmayə qoyulmuşdur. Layihənin istismarı dövründə Azərbaycanın 2,6 trilyon kubmetr qaz ehtiyatlarından istifadə ediləcəyi nəzərdə tutulurdu. Cənubi Qaz Dəhlizinin reallaşmasında yeddi ölkə iştirak edir: Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyə, Bolqarıstan, Yunanıstan, Albaniya və İtaliya.

Hər bir dövlətin dünyadakı imici və bir dövlət olaraq nüfuzu onun həyata keçirdiyi milli inkişaf və təhlükəsizlik siyasəti ilə bilavasitə bağlıdır. Milli inkişaf və təhlükəsizlik siyasəti ölkənin siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni inkişafının, xarici aləmdən qaynaqlanan təhlükələrə qarşı müqavimət gücünün göstəricisi kimi çıxış edir. Enerji təhlükəsizliyi isə müasir dövrdə milli təhlükəsizliyin əsas potensial bazası kimi daha ön planda mövqə tutur. Çünki bir ölkənin enerji təhlükəsizliyinin təmin olunması onun iqtisadi davamlılığını şərtləndirməklə yanaşı, siyasi gücünü, deməli, həm də nüfuzunu artırır. Digər tərəfdən, cəmiyyət inkişaf etdikcə, insanların tələbatları artdıqca, enerji və resurs tələbləri də artır. Təbii ehtiyatların məhdudluğu, enerji resurslarından səmərəli istifadə məsələləri bu baxımdan hər bir ölkədə gələcəyə hesablanmış strateji inkişaf xəttinin əsasını təşkil edir.

Cədvəl 2.

Bərpa olunan enerji təchizatları (www.stat.gov.az)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Külək enerjisi	0.4	2	1.9	7.1	9.1	8.3
Günəş enerjisi	0.4	3	3.2	3.4	3.8	4
Hidroenerji	140.8	168.5	150.2	152	134.6	92
Biokütlə və Tullantılar	160.7	100.8	102.4	110.7	115.9	108.4
Bərpa olunan mənbələrdən enerji təchizatının cəmi	302.3	274.3	257.7	273.2	263.4	212.7

İnsan həyatı, onun rifahı üçün bütün nemətlər vacibdir. Ancaq bunlar arasında elələri vardır ki, onların bir qismi istehlakının daimiliyi baxımından hər zaman əhəmiyyətlidir. Qıt olduqda əsl problemlər yaradan ərzaq və enerji təminatı kimi sahələrin elə özünəməxsus xüsusiyyətləri vardır ki, burada aparılan düzgün planlaşdırma həyatı təhlükəsizlik qədər əhəmiyyət daşıyır. Dünyada haqlı olaraq ərzaq və enerji təhlükəsizliyi kimi yanaşılan bu iki mühüm sahənin uğurlu fəaliyyəti iqtisadiyyatın digər sahələrinin də inkişafına təkan verir. Bu mövzu öz aktuallığı ilə, əslində, dövrümüzün insanlarına yaxşı tanışdır. Enerji anlayışı kifayət qədər genişdir və bu bərdə, demək olar ki, hər gün, hər yerdə və müxtəlif səviyyələrdə danışılır, müzakirələr aparılır. Təsərrüfatda və məişətdə müxtəlif enerji növlərindən istifadə etməklə insanlar həyatını asanlaşdırın, əl əməyini əvəz edən, soyuqda istiliyi, istidə sərin havanı təmin edən hər cür maşın və avadanlıqlar işlədir, enerjiden istifadə ilə yeni yollar salınır, binalar tikilir, nəqliyyat, rabitə əlaqələri qurulur. Bir sözlə, enerjinin gücü ilə insanın bütün həyatı dəyişir, onun quruculuq arzuları reallaşır desək, yanılmırıq. Ona görə də neçə əsrlər boyu dünyada bütün qlobal maraqların arxasında, əslində, enerji maraqlarının da gizləndiyi bu gün heç kəsə sirr deyil.

Enerji strategiyası milli enerji təhlükəsizliyinin əsas tərkib hissəsi olaraq əksər iqtisadi inkişaf etmiş müasir modern ölkələrdə dövlətin uzunmüddətli strateji proqramlarından biri kimi təyinat alır. Enerji strategiyası milli enerji siyasətinin konkretləşməsi, dəqiq təyinatlı fəaliyyət məqsədlərinə və hərəkətin təşkili metodlarına zəruri resurslar və mümkün potensial imkanlar müqabilində seçilmiş yolla nailolma çərçivəsində onun işçi sənədinə çevrilməsini şərtləndirir. Struktur kompozisiyada strategiya plan, idarəetmə sənədləri, qrafiklər, büdcə və digər bu kimi zəruri elementləri özündə birləşdirən modernizasiya və köklü yenidənqurmanın fəaliyyət proqramı kimi çıxış edir.

Milli enerji strategiyasının formalaşması daxili potensialın təhlili ilə yanaşı, qlobal aləmdə gedən proseslərin, dünya enerji balansının inkişaf meylinin və bəşəri enerji istehlakının yüksəliş templərinin nəzərə alınmasını da şərtləndirir. Dünya iqtisadiyyatında mineral-xammal sektoru sənaye istehsalı və enerji istehsalının əsas bazasını təşkil edir. Xammal istehsalı və istehlakının dəyişkənliyi beynəlxalq ticarətdə sosial-iqtisadi duruma sirayət etməklə yanaşı, həm də qlobal kontekstdə dünya resurslar arsenalına təsir göstərir. Dünya iqtisadi artımı hər il daha çox enerji resurslarının mənimsənilməsi ilə təmin olunur, yeni enerji potensialı ərazilər istehlak mənbəyinə çevrilir və onların istehlakı mütəmadi artır. Neft və qazın resursları müasir sivilizasiyada təbiətlə cəmiyyət arasındakı tarazlığın saxlanılmasında həyatı əhəmiyyətinin misilsiz olduğu danılmaz faktır. Onların səmərəli istifadəsi qədər də yerləşməsi və əzəli ənənəvi ərazilərdə tükənməsi faktoru da narahatedicidir. Son dövrlərin statistikasına görə, planetar miqyasda hər il 14-15 milyard ton təbii ehtiyat üzvi yanacağa çevrilir. Enerji istehlakında neft-qaz resursları əhəmiyyətli yer tutsa da, neftin qlobal ehtiyatlarının 41 il, təbii qazın isə 67 il bəs edəcəyi proqnoz edilir (13). Bu resursların dünya yanacaq balansındakı aparıcı rolundan irəli gələrək onların axtarış-kəşfiyyat, hasilat-istismar dinamikası, texniki-texnoloji təchizatı prosesi də genişlənilir. Hazırda innovasiya nailiyyətləri neftvermə əmsalının dünya üzrə orta çəkisini 40%-ə yaxınlaşdırmışdır. Əvvəllər texniki əlçatmaz, rentabəlsiz hesab edilən ərazilərdə, okeanın daha dərin qatlarında neft-qaz ehtiyatlarının mənimsənilməsi reallığa çevrilir. Elektroenergetika balansında karbohidrogen təyinatlı resurslar yarından çox paya malikdirlər. Bununla belə, dünya əhəlisinin 1/3-nin elektrik enerjisinə çıxışı tamam yox, digər 1/3-nin isə məhduddur. Əlbəttə, məhdudiyətlər hər il azalmağa, tələblər isə artmağa meyillidir. Beynəlxalq Enerji Agentliyinin məlumatlarına görə 2050-ci ildə elektrik enerjisində olan tələb 3 dəfə artacaq və bunun müqabilində istehlak da 2 dəfə yüksələcəkdir (Salahov, 2018). Bütün bunlar bir daha onu göstərir ki, yaxın 30-50 il ərzində karbohidrogen erası sonlanacaq və yerini digər enerji resurslu yeni dövrə təhvil verəcəkdir. Başlıca olaraq isə onu atom energetikası, gələcəkdə isə qlobal istilik-nüvə sisteminin yaranışı əvəzləyəcəkdir. Bütün bu reallıqlardan irəli gələrək artan qloballaşma meyilləri ilə bağlı yaxın 15-20 il ərzində dünya yanacaq və enerji sistemində yaşanacaq inkişaf ssenarisinin görüntülərinin yəqinləşdirilməsi zəruridir.

Müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində iqtisadiyyatın getdikcə əhəmiyyət qazanma meyli özünü büruzə verir. Bu baxımdan, beynəlxalq münasibətlər leksikonunda geo-siyasət və geo-iqtisadiyyat anlayışlarının paralellik göstərməsi təsadüfi deyil. İqtisadiyyat sahəsində isə enerjinin əhəmiyyəti inkaredilməzdir. Hətta hal-hazırda enerji məsələsi ölkələrin milli təhlükəsizlik konsepsiyalarının əhəmiyyətli hissəsini təşkil edir. Belə bir vəziyyətin mövcud olması iqtisadiyyat və enerjinin milli təhlükəsizlik baxımından ələ alınmasına əsas təşkil edir.

Nəticə

Türk Şurası üzvlərinin ümumi olmaqla hər birində təbii qaz kəsiri olsa da, ümumilikdə benzin əksəriyyətində vardır. Təbii qaz kəsiri yenilə bilən enerjisində ediləcək investisiyalar hesabına əldə edilə bilər və bununla türk dilli dövlətlər öz enerji problemini həll edə bilərlər. Türk Şurası hökumətlərarası mədəniyyət və əməkdaşlıq təşkilatlarının koordinasiyası iqtisadiyyat və enerji potensialı baxımından Avropa İttifaqı kimi bir struktur potensialına malikdir. Amma üzv ölkələrin mövcud iqtisadi, siyasi gücü və global dünyada uzun müddətli hədəfi olmalıdır ki, aradakı kəsirlər düzəlsin. Bu gün öz geosiyasi və iqtisadi əhəmiyyəti ilə seçilən Cənubi Qaz Dəhlizinin seqmentləri olan TANAP, TAP kimi iri trans-millə layihələrin Azərbaycanın təşəbbüsü, siyasi iradəsi ilə uğurla reallaşdırılması, Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə imzalanmış “Əsrin müqaviləsi” ilə qoyulan böyük neft strategiyasının məntiqi davamıdır. Azərbaycanda enerji ehtiyatlarından düzgün və səmərəli istifadə edilməsi üçün müəyyən istiqamətlərdə məqsədyönlü tədbirlər görülmüşdür. Bu tədbirlərin davam etdirilməsi ölkəmizdə enerji ehtiyatlarından istifadənin daha da inkişaf edəcəyini göstərir.

Ədəbiyyat

1. Abdullayev, C. (2006), Azərbaycanın neft-qaz strategiyası: problemlər və proqnozlar. Bakı.
2. Azərbaycanın maliyyə potensialının formalaşdırılması. (2003), Bakı, Elm nəşriyyatı.
3. Azərbaycanın milli iqtisadi inkişafı modeli. (2015), Bakı.
4. Dövlətin iqtisadi siyasəti. (2011), Bakı.
5. Əlirzayev, Ə.Q. Azərbaycanın iqtisadi inkişaf konsepsiyası və proqramı. Bakı.
6. İqtisadiyyatın tənzimlənməsinin əsasları. (2011), Bakı.
7. Qruber, C. (2021), Dövlət maliyyəsi və dövlət siyasəti. Bakı, Teas-Press.
8. Sadıqov, M. (2003), Azərbaycan Respublikasının maliyyə potensialının formalaşması. Bakı.
9. Salahov, S. (2018), İqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsinin əsasları. Bakı.
10. Şəkəraliyev, A. (2009), Dövlətin iqtisadi siyasəti: reallıqlar və perspektivlər. Bakı.
11. Şəkəraliyev, A. (2008), Dövlətin iqtisadi siyasəti: dayanıqlı və davamlı inkişafın təntənəsi. Bakı.
12. www.economy.az
13. www.stat.gov.az

Rəyçi: i.ü.f.d., dos. Zöhrab Eyvazov

Göndərib: 02.04.2022

Qəbul edilib: 07.07.2022